

Az Apátfalva-Nagyút-dűlőn feltárt avar kori temetkezések antropológiai adatainak összefoglalása

Marcsik Antónia¹ – Varga Sándor²

Bevezetés

Az Apátfalva-Nagyút-dűlő (M43 43. lh.) lelőhelyen, 2010–2011-ben, Paluch Tibor vezetésével, egy szarmata kori temető mellett,³ a nyomvonal középső részén, illetve a le- és felhajtók területén feltárássra került több, az avar korra keltezhető sír is. Az előkerült 14 temetkezést – szelvényen belüli helyzetük, valamint a temetkezési szokások és a leletanyag alapján – két, egymástól eltérő horizontra különíthetjük el. Az avar és szarmata kori temetkezésektől távol egy további, keltezhető anyag hiányában pontos korszakhoz nem köthető, magányos sír is feltárássra került, amelyet tájolása alapján az avar kori sírok közé soroltunk. Jelen tanulmányban az avar kori temetkezések embertani feldolgozásának eredményeiről számolunk be. Vizsgálatunk kiterjedt a régészeti alapon elkülönített két időbeli horizont embercsontanyagának összevetésére is.

Általános embertani feldolgozás

A megvizsgált 15 csontváz többsége viszonylag jó, illetve közepes megtartású volt. Ezek feldolgozása a klasszikus (metrikus-morfológiai) – az embertanban általánosan használt – módszerekkel történt. Az elhalálozási életkor, illetve életkorcsoportok és a nemek meghatározása (ACSÁDI–NEMESKÉRI 1970), a metrikus, morfológiai jellegek felvétele és azok értékelése (MARTIN–SALLER 1957; ALEKSZEJEV–DEBEC 1964), a termet becslése (SJØVOLD 1990), az anatómiai variációk megállapítása (FINNEGAN–MARCSIK 1979) alapján történt. A taxonómiai feldolgozásnál, az europid és a mongolid jellegek megállapítása (LIPTÁK 1959; LIPTÁK

1965; LIPTÁK 1983; MARCSIK 2010), a patológiai jellegek felvétele (BARNES 1994; ORTNER 2003) munkájában foglaltak alapján történt.

A széria demográfiai profilja

Az avar korra keltezett 14 csontváz, valamint az egy, feltételesen avar korinak meghatározott sírban fekvő csontváz nem- és életkorcsoport szerinti megoszlása a következő: a felnőtt férfiak száma hét, a nőké kettő, a fiataloké szintén kettő (egy férfi és egy nő), három gyermek az infans I., egy további pedig az infans II. korcsoportba tartozik. A hét felnőtt férfi közül egy az adultus, öt a maturus, egy meghatározhatatlan életkorcsoportú. A két felnőtt nő az adultus, illetve a maturus korcsoportot képviseli (1. táblázat).

Taxonómiai meghatározás

A felnőtt egyének és a taxonómiai meghatározásra alkalmas juvenis koponya metrikus adatai (2. táblázat), és a megbecsült termet értékei alapján (3. táblázat) – figyelembe véve az egyéni leírásoknál szereplő morfológiai jellegeket is – a taxonómiai meghatározás eredményét a 4. táblázat mutatja.

Hat felnőtt egyénnél és egy juvenisnél lehetett a taxonómiai besorolást megbecsülni. Az europid nagyrasszhoz sorolható hat és a mongolidhoz egy egyén. Rendkívül fontos azonban, hogy az europid csoporton belül egy koponya (301. sír) nagyobb mértékben, míg három (286., 295. és 377. sír) kisebb százalékban mutatja a mongolid morfológiai jellegeket (1. tábla 1–2). A 378. sírban nyugvó váz koponyája a mongolid nagyrasszon belül a szinid-bajkáli taxon vonásait mutatja (1. tábla 3).

¹ Nyugalmazott egyetemi docens. SZTE Embertani Tanszék. antonia.marcsik@gmail.com

² Móra Ferenc Múzeum, 6720, Szeged, Roosevelttér 1–3.

³ A lelőhelyen feltárt késő szarmata temető embertani anyagának feldolgozását, elemzését lásd: MARCSIK–KUJÁNI 2015, 139–156.

Patológiás jellegek

A szériában a leggyakrabban előforduló patológiás elváltozás a degeneratív spondylosis/spondylitis (dsp) (csigolyák közötti porc kopása, illetve gyulladása). Három matusus és egy adultus életkorcsoportú férfi mutatja ezeket az elváltozásokat a lumbalis, illetve a thoracalis szakaszon enyhe-közepes fokozattal. A három matusus férfinál a jelenség kialakulása valószínűleg magasabb életkorukkal lehetett összefüggésben. Vállízületi porc degenerációjának és gyulladásának (osteoarthritis) az elváltozása két matusus férfi esetében figyelhető meg. Hematológiai/anyagcsere megbetegedések nyomai (cribra cranii, -orbitale, valamint a feltételes rachitis), továbbá a traumás elváltozások (törések) nem jelentősek. A 295. sírban fekvő nő L4 csigolyája és a sacrum superior felszíne kissé bemélyedt, egyenetlen felszínű, rendkívül porotikus („kirágásos”) (1. tábla 4–5), továbbá némely csigolyán hypervascularisatio is mutatkozik. Ezeket az elváltozásokat – feltételesen – kezdődő lumbo-sacralis tuberculoticus folyamatra vezethetjük vissza.

A fogakon caries képződmények, zománchyoplasia esetei nem figyelhetők meg. Három egyénnél (két nő és egy férfi) tályogképződés nyoma mutatkozik.

Sírcsoportok, kapcsolatok

A feltárt sírok szelvényen belüli helyzete, a temetkezési szokások (tájolás, állatáldozatok, fülkesír) eltérő jellege, valamint a sírok leletanyaga alapján két, egymástól jól elválasztható egységet különíthetünk el.⁴ E két csoport vizsgálatánál felmerült a kérdés, hogy a régészeti adatok különbözőségén túl esetleg megfigyelhető-e hasonló eltérések, különbségek az embertani anyagban is.

A sírok csoportjai:

1. Kora avar kori temetkezések: 265., 286., 338., 344., 346., 376., 377. és 378. sír

Nemek megoszlása egyenetlen (négy férfi, egy nő, három gyermek). Taxonómiai meghatározást három koponyán lehetett elvégezni (286., 377., 378. sír), két koponya europid némi mongolid jelleggel, míg a 378. számú sírban nyugvó egyén teljesen mongolid (szinid-bajkáli) vonásokat mutat. A dolichokrania és a hosszú arckoponya a szinid, a kúpos nyakszirt viszont az archeomorph bajkáli típust sejteti.

2. Közép avar kori temetkezések: 295., 299., 301., 312., 316. és a 340. sír

Férfiak száma három, a nőké kettő és egy a gyermek. Taxonómiai megoszlás szerint jórészt europidok (299., 312., 316. sír), illetve két esetben az europid dominancia mellett kisebb-nagyobb mértékben feltűnik a mongolid jellegzetesség is (295. és 301. sír).

3. Feltételesen avar korinak meghatározott, ismeretlen keltezésű temetkezés: 363. sír (gyermek)

Összefoglalásként a következőket említhetjük: a széria demográfiai képe – a kis esetszámból következően – aránytalanságot mutat. A metrikus és főleg a morfológiai jellegeken alapuló taxonómiai meghatározás szerint túlsúlyban europidok, azonban e nagyrassz képviselőinek egy része kisebb-nagyobb százalékban mongolid jellegzetességeket is mutat. Egy egyén határozottan mongolid típusú.

A fentiekben említett két csoport taxonómiai szempontból nem teljesen különül el, mindkettőben megvannak az europidokon belüli kisebb-nagyobb százalékot képviselő mongolid elemek. A különbség csupán annyi, hogy az 1. csoport között van a határozott mongolid (szinid-bajkáli) koponya,⁵ és a tulajdonképpen europidok a 2. csoportban vannak E tények alapján anyagunk (elsősorban az 1. csoport) a kövegyi szériához kapcsolható (BENEDEK–MARCSIK 2017), azonban hasonló mongolidok és europo-mongolidok figyelhetők meg a Makó–Mikócsa halom és a Kiszombor–Tanyahalom kora avar kori anyagában is.⁶ Az említett három szériában jelentős a mesterségesen torzított koponyák száma. Ez a jelenség az M43 43. lh

koponyáin nem figyelhető meg. A patológiás elváltozások nem jelentősek, kivéve egy esetet, amelyiknél kezdeti stádiumú csonttuberculosis tételezhető fel.⁷

A csontvázak leírása a főbb jellemzők feltüntetésével

265. sír: gyermek, infans I (1-2 éves) töredékes koponyája és vázmaradványa (tejfogak, M1 mélyen a csontban). Patológiai: cribra cranii (poroticus).

286. sír: férfi (+2), adultus (23–39), jó megtartású koponya és vázcsontok. Obliteráció II, facies symphysialis III, abrázió nincs/enyhe. Koponya occipitalisan plagiocran, nyakszirti területen barnás elszíneződés. Metrikus értékek táblázatban. A koponya indexei alapján rövid (brachykran), homlok széles (metriometop), arckoponya keskeny (leptoprosop és lepten), orbita közepes (mesokonch), az orr-régió szintén (mesorrhin), a palatum durum keskeny (leptostaphylin). Termet: 168 cm. Nyakszirt lekerekített (curvoccipital), apertura piriformisnál fossa prenasalis, fossa canina sekély, alveolaris prognathia mérsékelt, homlok mérsékeltlen hátradülő, maxilla alveolaris iv távolsága nagyon keskeny. Taxon: europid (néhány mongolid jelleg: lapát alakú I2 és C tuberculum dentaleval, alveolaris prognathia a maxillán, mandibulán, mandibula mongolid formátum (magas corpus, M1-nél keskeny, fossa prenasalis, maxilla palatinalis felszíne hajlott az incisivusok felé). Patológia: cribra orbitalia poroticus, kifejezett Schmorl-féle csomók nyomai, enyhe degeneratív spondylitis (dsp)⁸ a thoracalis csigolyákon. Fogstatusz: post mortem hiány: 11 és 21.

295. sír: nő (-2), adultus (35–39), jó megtartású koponya és vázcsontok. Obliteráció II, facies symphysialis III. abrázió frontfogaknál enyhe, molarisokon közepes. Koponya metrikus értékei táblázatban. Agykoponya rövid (brachykran), közepesen magas (orthokran), homlok keskeny (stenometop), arckoponya keskeny, illetve közepes (leptoprosop-mesen),

orbita nagy (hypsikonch), orr-régió közepesen széles (mesorrhin). Termet: 160 cm. Anatómiai variáció: torus mandibularis (enyhe). Morfológiai jellegek: nyakszirt lekerekített (curvoccipital), apertura piriformisnál fossa prenasalis, fossa canina kitöltött, alveolaris prognathia kifejezett, homlok egyenes. Taxon: europid (pamiri, enyhe mongolid jellegek: fossa prenasalis, kitöltött fossa canina, kifejezett alveolaris prognathia a maxillán, mandibulán). Morfológiai jellege: pterion terület kissé bemélyedt. Patológia: L4 és a sacrum superior felszíne bemélyedt, egyenetlen felszínű („kirágásos”), rendkívül porotikus, némely csigolyán hypervascularisatio (kezdeti tbc); dsp közepes (L5), lumbalisokon erős Schmorl-féle benyomat, bal második bordán törés (gyógyult). Fogstatusz: post mortem hiány: 15 (gyökér), 21, 25 (gyökér), 16: abscessus, ante mortem hiány: 16-18, 26-28; mandibula: ante mortem hiány: 47-8, 36-8.

299. sír: nő (-1.8), matusus (40–50) közepes megtartású koponya és vázcsontok. Obliteráció: IV, abrázió kifejezett a frontogakon, molarisokon közepes. Koponya occipitalisan plagiocran. Koponya metrikus értékei táblázatban. Agykoponya nagyon rövid (hyperbrachykran), magassága közepes (metriokran (17:8)). Termet: 158 cm. Anatómiai variáció: os apicis, ossa Wormiana. Morfológiai jellegek: nyakszirt lekerekített (curvoccipital), homlok egyenes. Taxon: europid (erősen brachykran tendencia). Patológiai: homlok kissé előreáll, tibiák görbültek (enyhe rachitis?). Fogstatusz: post mortem hiány: 11-18, 21-24, 26-28, 21, 17-8, 25 abscessus, post mortem hiány: 42-43, 32-35, ante mortem: 41, 44-48, 31, 36-8. Erős élharapás.

301. sír: férfi (+1.6), matusus (40-50), jó megtartású koponya és vázcsontok, +2 fog. Obliteráció III. Koponya a nyakszirt területén plagiocran és határozott sárgásbarna elszíneződésű. Agykoponya nagyon rövid (hosszúcsontérték kalkulálva a benyomottság miatt) (hyperbrachykran), magas (hypsikran), homlok közepes szélességű (metriokran), szemüreg nagy (hypsikonch), orr-régió széles (chamaerrhin).

7 Tuberkulotikus elváltozás Kövegy (BENEDEK–MARCSIK 2017) és a Makó–Mikócsa halom anyagában is előfordul (MARCSIK A. feldolgozás alatt).

8 Továbbiakban rövidítve szerepel: dsp.

4 Lásd CSEH–VARGA idevonatkozó tanulmányát.

5 A két csoport közötti különbség, avagy azonosság teljes kimutatása azért sem lehetséges, mert az egyének száma alacsony, másrészt mindkét csoporthoz tartoznak gyermekek, illetve a taxonómiai meghatározásra alkalmatlan objektumszámú egyének is (az első csoport).

6 Makó–Mikócsa-halom és Kiszombor–Tanyahalom: MARCSIK A. feldolgozás alatt.

Koponya metrikus értékei táblázatban. Termet: 169 cm. Anatómiai variáció: ossa Wormiana. Morfológiai jellegek: post mortem plagiocrania, apertura piriformisnál fossa prenasalis, fossa canina kitöltött, homlok mérsékelten hátrahajló. Taxon: europo-mongolid (mongolid jellegek: biorbitalis távolság nagy, sutura maxillofrontalis nagyon hosszú, alsó végtag rövidebb, továbbá széles arckoponya, magas agykoponya). Patológia: osteoarthritis (ízületi gyulladás) a vállízületben, dsp mindenütt (enyhe-közepes), corpusokon, processusokon, sacroileitis (kezdődő szalagelcsontosodás), erős Schmorl-féle benyomat. Fogstatusz: post mortem hiány: 17, 46, 43-41, 31-33, ante mortem hiány: 18, 16-11, 21-22, 25-28, 48-47, 44, 34-38. Meglévő két fog: 24 és 45; 45 két gyökér.

312. sír: férfi? (+0.6), maturus (50-59), közepes megtartású koponya és vázcsontok. Obliteráció IV-V, facies symphysialis IV-III., abrázió a molaris fogakon erős, a többin közepes. Koponya bal oldalon teljesen plagiocran. Jobb femur középső részén barna elszíneződés. Neme kétséges, a vázcsontok gracilisek, azonban az incisura +2. Mandibula méretei táblázatban. Termet: 161 cm. Anatómia variáció: ossa Wormiana. Morfológiai jellegek: apertura piriformis anthropin, fossa canina közepesen mély, alveolaris prognathia nincs. Taxon: europid (brachymorph). Patológia: osteoarthritis a bal vállízületben, dsp enyhe-közepes corpusokon, processusokon. Fogstatusz: minden fog (felső frontfogak ferdén befelé kopottak).

316. sír: férfi?, juvenis (20-22), jó megtartású koponya és vázcsontok. Obliteráció I, M3 csontban, (synchondrosis sphenoccipitalis zárt), epiphysisek fusioban, kivéve a humerus proximalis epiphysisét, abrázió nincs. A koponya bal oldalon plagiocran. Femurok közepén zöld elszíneződés. Koponya méretei táblázatban. Agykoponya közepes hosszúságú (mesokran), magas (hypsikran), homlok széles (eurymetop). Termet: 169 cm (egy méret, a tibia alapján, epiphysisek zártak: 370). Anatómiai variáció: ossa Wormiana. Morfológiai jellegek: nyakszirt curvoccipital, apertura piriformis anthropin, fossa canina sekély, alveolaris prognathia nincs, homlok egyenes. Taxon: europid (hosszú, keskeny arc)

338. sír: gyermek, inf. I. 2-3, koponya és vázcsontok db (os frontale, os parietale, os occipitale db, maxilla db), bordák, bal femur corpus, 2 humerus, 1 radius db, M1 mélyen a csontban, tejfogak)

340. sír: gyermek, inf. I. (1-2), koponya-db, hosszú csontok darabjai (corpus, corticalis részek), bordák.

344. sír: férfi, maturus (50-59), koponya-db (mandibula corpus, os occipitale db, processus mastoideus) és váz-db (2 femur, 2 tibia, 2 humerus, 2 clavicula, medence-db (incisura +2 további csontszilánkok), femuron a linea aspera kifejezett, tibia platycnem (transversalis átmérő: 21, sagittalis: 36); femur platymer (sagittalis átmérő: 25, transversalis: 35).

346. sír: felnőtt férfi (23-x) koponya és vázcsont-db.

363. sír: gyermek, inf. I. 3-4, koponya-db (os frontale, os zygomaticum, corpus mandibulae), vázcsont-db (humerus).

376. sír: gyermek, inf. II. (8-9), koponya-csont-db és fogak (tejfogak+maradó), vázcsontok (csigolyák, scapula, hosszú csontok db).

377. sír: nő, juvenis (20-22) hiányos koponya és vázcsontok. M3 csontban (maxilla), mandibulában félig erupcióban. Femur distalis epiphysise nincs fusioban (csak a proximalis), tibia proximalis epiphysise fusioban, distalis nem. Koponya méretei táblázatban. Homlok széles (eurymetop), arckoponya hosszú (leptoprosop, lepten), szemüreg nagy (hypsikonch), orr-régió közepes (mesorrhin). Anatómiai variáció: kettéosztott processus mastoideus. Morfológiai jellegek: nyakszirt lekerekített (curvoccipital), apertura piriformis anthropin, fossa canina sekély, alveolaris prognathia nincs, homlok egyenes. Taxon: europid (pamiri-x, + néhány mongolid jelleg: orrcsontok alig kiállóak, linea obliqua folytatásában kiemelkedés). Patológia: cribra cranii a lambda-táj környékén (poroticus), két kis kiemelkedés a sutura sagittalis mentén (?).

378. sír: férfi (?) (+1.62), maturus (45-55) hiányos koponya (mandibula hiányzik) és vázcsontok. A vázcsontok kissé feminin jellegűek. Obliteráció IV, abrázió a molarisokon közepes. Koponya méretei táblázatban. Szemüreg közepes (mesokonch), orr-régió keskeny (leptorrhin), palatum durum rövid (brachystaphylin). Termet:

177 cm. Anatómiai variáció: ossa Wormiana, torus palatinus. Morfológiai jellegek: lambda-táji lapultság mérsékelten, apertura piriformis anthropin, fossa canina kitöltött, alveolaris prognathia nincs, homlok mérsékelten hátrahajló, homokóra alakú orrcsontok, foramen infraorbitale alsó széle elmosódott, protuberantia occipitalis

externa nagyon alacsony helyzetű, linea nuchae kifejezett. Taxon: mongolid (szinid-bajkáli-x) (dolichomorph=hosszú koponya, hosszú arc). Patológia: dsp a lumbalisokon (enyhe), T12 discus hernia. Fogstatusz: mandibularis fogak post mortem hiány, maxillában minden fog, kivéve: 26 ante mortem hiány, csontban abscessus.

Irodalom

- ACSÁDI-NEMESKÉRI 1970 Acsádi, Gy. – Nemeskéri, J.: *History of Human Life Span and Mortality*. Budapest 1970.
- ALEKSZEJEV-DEBEC 1964 Alekszejev, V.P. – Debec, G. F.: *Kraniometrija. Metodika antropologicseskij issledovanyij*. Moszkva 1964.
- BARNES 1994 Barnes, E.: *Developmental Defect of the Axial Skeleton in Paleopathology*. Colorado 1994.
- BENEDEK-MARCSIK 2017 Benedek A. – Marcsik A.: *Kora avar kori temetőrészlet Kövegyről. Új temetkezési szokások a Tisza-Körös-Maros mentén a kora avar korból*.
- FINNEGAN-MARCSIK 1979 Finnegan, M. – Marcsik, A.: *A non-metric examination of the relationship between osteological remains from Hungary representing populations of Avar periods*. Acta Biologica 25 (1979), 97-118.
- LIPTÁK 1959 Lipták, P.: *The „Avar Period” Mongoloids in Hungary*. ArchHung. 10 (1959), 250-279.
- LIPTÁK 1983 Lipták, P.: *Avars and Ancient Hungarians*. Budapest 1983.
- MARCSIK 2010 Marcsik A.: *Felgyő, Ürmös-tanya avar kori temető humán csontvázmaradványai — The human skeletal remains from the avar cemetery at Felgyő*. MFMÉ MA 1 (2010), 383-391.
- MARTIN-SALLER 1957 Martin, R. – Saller, K.: *Lehbuch der Anthropologie*. Bd. 1. Stuttgart 1957.
- ORTNER 2003 Ortner, D. J.: *Identificatio of Pathological Conditions in Human Skeletal Remains*. Amsterdam-Tokyo 2003.
- SJØVOLD 1990 Sjøvold, T.: *Estimation of stature from long bones utilizing the line of organic correlation*. Journal of Human Evolution 5 (1990), 431-447.

Summary of the burial's anthropological analysis from the Avar Age Apátfalva-Nagyút-dűlő site (M43 43.)

Antónia Marcsik – Sándor Varga

The results of the investigation of the skeletal remains are the following. Of the 15 specimens the number of the adults is nine (seven males, two females), of the infants and juvenile are six). Based on the general anthropological analysis, six skulls figure the Europid types (from among four skulls figure the Europid characteristics with the Mongolid ones). One skull is belonged to the Mongolid type. In pathological aspect the skeletal tuberculosis is important. Accordig to the taxonomical investigations, our material is similar to the populations of the Early Avar

Age at the Southern part of the Great Hungarian Plain (Kövegy, M43-49 site, Makó-Mikócsa hill and Kiszombor-Tanyahalom).

Two groups can be separated, and there are only some differences between the groups. The Mongolid specimen is belonged to the first group with other specimens showing the Europid and the Mongolid characters. The second group can be characterized mainly with Europid types. The investigation of the Apátfalva (M43-43 site) material contributes to the biological reconstruction of the populations at the southern part of Hungary.

életkorcs.	inf. I.	inf. II.	juvenis	adultus	maturus	senium	meghatl.	összesen
nemek								
férfiak	-	-	1	1	5	-	1	8
nők	-	-	1	1	1	-	-	3
meghatl.	3	1	-	-	-	-	-	4
összesen	3	1	2	2	6	-	1	15
gyermekes és juvenisek száma = 6				felnttek száma = 9				

1. táblázat: Nemek és az elhalálozási életkorcsoportok megoszlása

szám	286. sír	295. sír	299. sír	301. sír	312. sír	316. sír	377. sír	378. sír
	férfi	nő	nő	férfi	férfi?	férfi	(nő)	férfi
	ad.	ad.	mat.	mat.	mat.	juv.	juv.	mat.
1	178	183	170	175	-	175	-	195
5	-	102	97	94	-	105	-	-
8	149	147	147	150	-	135	130	-
9	100	97	-	100	-	97	90	94
17	-	130	138	137	-	140	-	-
40	-	101	-	82	-	101	-	-
45	136	132	-	138	-	-	120	-
46	102	93	-	109	-	97	92	95
47	129	120	-	-	-	115	112	-
48	78	71	-	-	-	70	70	70
51	40	39	-	40	-	40	39	38
52	33	36	-	37	-	36	35	32
54	27	25	-	26	-	22	25	23
55	57	51	-	50	-	52	52	50
62	53	46	-	-	-	46	-	46
63	38	-	-	-	-	39	-	40
65	-	117	-	132	102	118	-	-
66	96	93	100	105	94	95	-	-
69	37	34	-	32	32	30	-	-
70	70	64	57	60	58	60	-	-
71	31	31	30	33	32	29	32	-

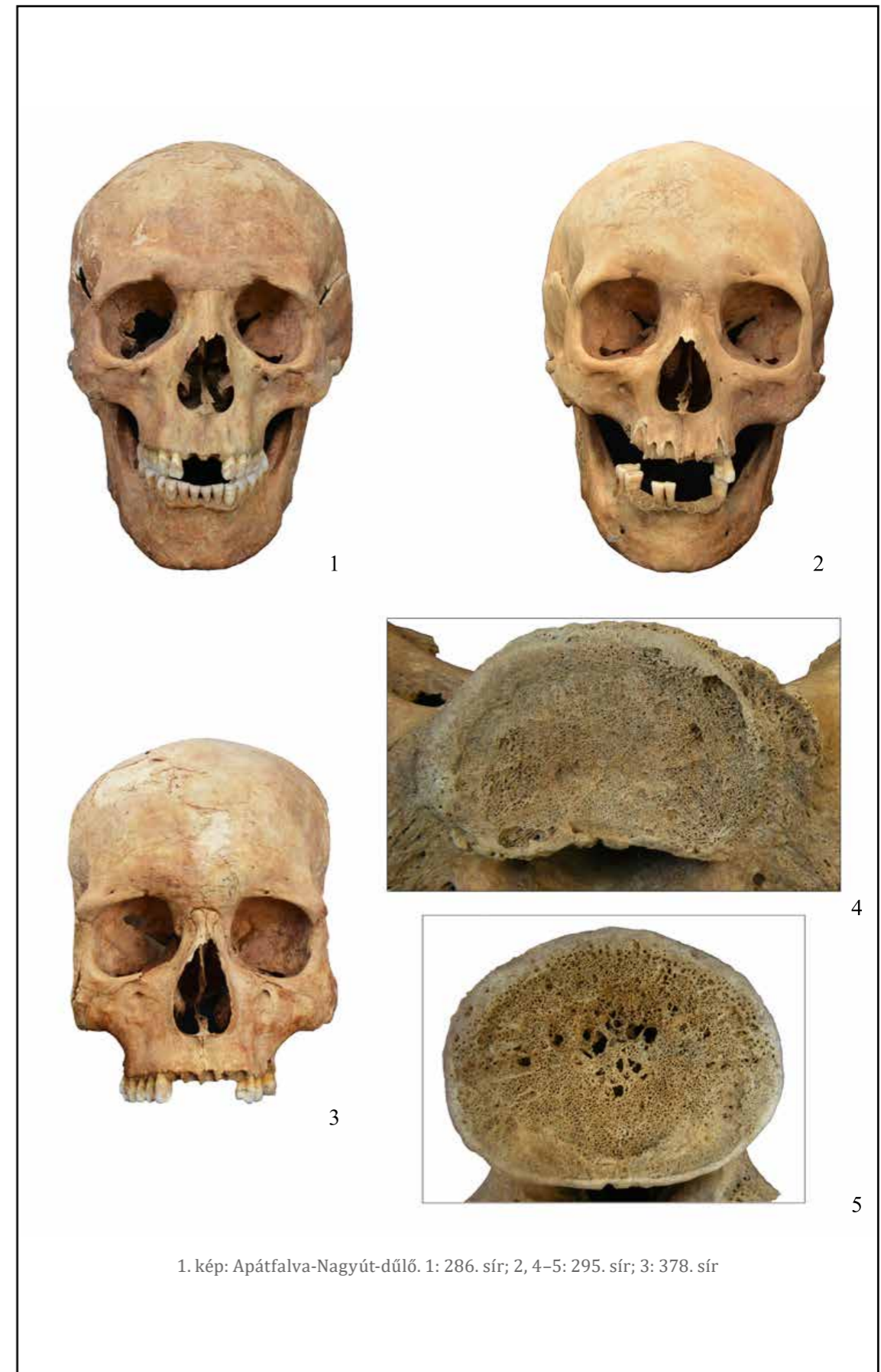
2. táblázat: Koponyák metrikus adatai

sírszám		286. sír	295. sír	299. sír	301. sír	312. sír	378. sír
nem		férfi	nő	nő	férfi	férfi?	férfi
humerus	jobb	323	305	305	332	310	350
	bal	-	305	300	328	-	-
radius	jobb		230	220	253	229	-
	bal	-	230	-	253	-	-
ulna	jobb	242	250	-	268	-	-
	bal	-	250	-	268	-	-
femur	jobb	-	415	415	455	-	480
	bal		417	-	455	422	-
tibia	jobb	455	342	-	355	343	385
	bal	455	342	-	355	343	-
fibula	jobb	363	335	-	355	-	-
	bal	363	-	-	-	-	-
termet		168	160	158	169	161	177

3. táblázat: Vázcsontok metrikus adatai és a termet

taxonok	férfiak	nők	fiatalkorú
meghatározhatatlan			316.
europid	meghatlan. brachykran	312.	
	pamiri (+mong.jelleg)	295., 377.	
europo-mongolid	301.		
europid + mongolid jellegek	286.		
mongolid (szinid-bajkáli)	378.		
összesen	4	2	1

4. táblázat: Taxonómiai meghatározás

1. kép: Apátfalva-Nagyút-dűlő. 1: 286. sír; 2, 4-5: 295. sír; 3: 378. sír